

være flere eller færre af dem, hvem Tilsynet har været betroet, som kunne have gjort et saadant forkasteligt Misbrug af denne Bog, saa maa man dog vel skjælné mellem dette, og at der, naar en Bog staaer som den eneste befalede Lærebog, ogsaa bliver taget et tilbørligt Hensyn til, hvorvidt den bliver brugt og anvendt paa rette Maade. Thi saalænge Religionen skulde være en Underviisningsgjenstand, maatte den ogsaa meddeles i det Omfang, man dengang troede var det nødvendige og rigtige efter Videnskabens hele daværende Udvikling. Man vil dog vel ikke overlade det til hver Lærer at danne sine egne Compendier; man vil dog vel ingenlunde troe, at der hos Læreren er en større Dygtighed, en fuldere Modenhed, fordi han fremtager et maastee meget ufuldstændigt Compendium, som han har medbragt fra Seminariet, eller naar han extemporerer, idet han siger, at han kun benytter en Catechismus og den hellige Skrift. Man maa dog ikke troe, at det at Lærerne faae andre Svar og andre Ord end dem, der staae i Valles Lærebog, er et afgjort Beviis for, at de ere udgaaede fra en større Selvtænkning hos Barnet. Jeg har — netop fordi Lærebogen ikke i den Forstand er forlangt lært udenad — hørt i flere Skoler Børnene tale baade om relative og absolute Egenheder, baade om positive og negative Beviser og Elligt; men jeg er fuldstændig overbevist om, at disse Udtryk vare ligesaa vel tilegnede af Barnet gennem Husomvælsen derved, at Læreren atter og atter havde brugt dem, og at de derfor paa ingen Maade hverken mere vare Børnernes egne eller en Bestanddeel af deres aandelige Eiendom, end de Ord, de maatte have tilvendt sig ved Læsningen af Valles Lærebog.

Det er to Ting, man vel maa vide ikke at forverle med hinanden, og at der slet ikke er en afgjort Sikkerhed for større Aandsmodenhed, fordi Noget læres igjennem et frit Foredrag; naar dette accurat bliver gjentaget paa den samme Maade, og Barnet derved ikke i Særdeleshed ledes hen til en større aandelig Selvvirken, vilde det ligesaa mechanisk modtage Begrebet og dets Betegnelse, som igjennem en bestemt Lærebog. Det kan paa den anden Side ikke være andet, end at, naar

Barnet hjemme har en Veiledning igjennem en trykt Bog, da vil naturligvis disse Ord lettere fremstille sig end andre, naar Barnet skal gjøre Rede for det Lærte; men dette er hverken paa den ene eller anden Side et bedre eller heldigere Beviis for Barnets aandelige Udvikling og Modenhed. Det er virkelig uheldigt, naar en Lærer kan spørge saa slet, som den ærede Forslagsstiller har gjort opmærksom paa; men det er desto værre Tilfældet, at der ofte spørges slet; men der er Intet vundet ved at lade de samme Lærere bevæge sig frit i alle andre Retninger, naar de tilkjendegive, at de saalidet ere Herrer over Stoffet og Formen, at slige Spørgsmaal kunne fremkomme, og der vil ikke veri ligge nogen Betryggelse for, at der ikke vil stilles Barnet slige urigtige Spørgsmaal, eller at det har tilegnet sig en saadan Modenhed, at det vil afvise en derpaa grundet Examination.

Table: Den ærede Forslagsstiller og den høitagtede Cultusminister have med Hensyn til Religionsunderviisningen benyttet Udtryk, som forekomme mig at være noget uheldigt valgte. Den ærede Forslagsstiller omtalte, at Religionsunderviisningen skulde være Barnet det Kjæreste og den høitagtede Minister udtalte, at Religionsunderviisningen skulde blive gjort „saa frugtbbringende og saa tiltalende som muligt“. Men alt dette, antager jeg, er at gaae ud fra en Anskuelse, som ikke vil holde Stik i Livet. Saalænge Religionen bliver behandlet som en Sag, der staaer ved Siden af Regning, Tegning, Skrivning og Lignende, vil Barnet, hvorledes det saa bliver lært, altid føle den samme Byrde liggende paa sig; thi der er jo altid et Stof, som skal læres; men det maa altid føles som en Byrde, saalænge det skal læres. De, der ønske, at Religionen skal blive tiltalende, kjær og oplivende, de maae consequent arbejde til, at Religionen ikke bliver en Gjenstand for Skoleunderviisning, men at den derimod bliver en Gjenstand for Underviisning i de Kredse, hvor der ikke læres for Livet, men hvor en ganske anden Lærdom gives. Jeg troer, at man om ikke saa Nar consequent vil ledes til den Anskuelse, navnlig her i Danmark, hvor der er